

UDK:542.14

O‘ZBEKISTONDAGI LOGISTIK AKTIVLIK VA LOGISTIK TIZIMLAR FAOLIYATINING RIVOJLANTIRISH BOSQICHLARI VA TRANSPORT SOHASIDAGI ISLOHOTLAR BOSQICHI

Shodmonov Sayidbek Abduvayitovich

Andijon mashinasozlik instituti, asissenti

E-mail: sshodmonov1989@gmail.com;

Tel.:+998993217989.

Qurbonov Islombek Ibrohimjon o‘g‘li

Andijon mashinasozlik instituti, talabasi

E-mail: islombek7n@gmail.com;

Tel.:+998916002097

ANNOTATSIYA

Jadal suratlar bilan rivojlanayotgan logistik tizim uning faoliyati O‘zbekiston transportni hududiy boshqarish – logistik tizimi konsepsiyasini va ishining texnologiyasi ishlab chiqish, quyidagilarni amalga oshirish mumkin bo‘lgan bosqichlarni yuk oqimlarini boshqarish temir yo‘lda yuk tashuvchilar va boshqa transport turlarining texnik imkoniyatlarini kengaytirish eksport darajasini oshiradi.

***Kalit so‘zlar:** Ombor, yuk oqimlari, inter, multimodal tashish, konveyer, ekspeditor, transport, temir yo‘l, vagon, makro, mikro, mezo, savdo, sanoat, materiallar oqimi, korxonalar, sikli.*

АННОТАЦИЯ

Быстро развивающаяся система логистики, ее деятельность Узбекистан Территориальное управление транспортом - разработка концепции и технологии логистической системы, последующие возможные этапы управления грузопотоками Расширение технических возможностей железнодорожных перевозчиков и других видов транспорта повышает уровень экспорта.

***Ключевые слова:** Склад, грузопотоки, интер, мультимодальные перевозки, конвейер, экспедитор, транспорт, ж/д, вагон, макро, микро, мезо, торговля, промышленный, материальный поток, предприятие, цикл*

ABSTRACT

Rapidly developing logistics system, its activities Uzbekistan Territorial transport management - development of the concept and technology of the logistics

system, the following possible stages of cargo flow management Expansion of technical capabilities of railway carriers and other modes of transport export level increases.

Keywords: Warehouse, freight flows, inter, multimodal transportation, conveyor, forwarder, transport, railway, wagon, macro, micro, meso, trade, industrial, material flow, enterprise, cycle.

KIRISH

Logistik tizim – u yoki bu logistika vazifasi va operatsiyalarni bajaruvchi teskari aloqaga moslashtirilgan tizimdir. U qoidaga ko‘ra, bir necha tizimlardan iborat va tashqi muhit bilan rivojlangan aloqaga ega. Nazariyadan ma’lumki, har qanday tizim ikki yoki undan ortiq elementlardan tashkil topadi. Logistik tizimning tuzilishida quyidagi omillar hisobga olinadi. Buyurtmachi bilan ishlab chiqaruvchilarning aloqasini ta’minlaydi. Logistik soxasini rivojlantirishda tizimdagi o‘zgarishlar buyurtmalarning bajarilishini tashkil etishdi. Omborga joylashtirish va tashish, logistik tizim o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib bir butunlik va alohidalik hamda aloqalar tashkil qilish bo‘yicha integrativ sifatlardan iboratdir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Barcha transport majmuasi masshtabida yuk oqimlarini yagona markazlashgan logistik tizim asosida boshqarishni tashkil etish inter va multimodal tashish turlarini yanada samarali amalga oshirishga hamda yagona optimallashtirilgan transport konveyerini yaratishga imkon beruvchi logistik tizim asosida ekspeditorlik, stividorlik va boshqa yordamchi operatsiyalar markazlashadi, yuqori malakali transport, operatorlik va boshqa kompaniyalar vujudga keladi va mamlakat transport majmuasi infrastrukturasi ratsional rivojlanishi uchun sharoit yaratiladi.

Transportni hududiy boshqarishda – tamit yo‘l logistik tizimi konsepsiyasi va ishining texnologiyasi ishlab chiqish, quyidagilarni amalga oshirish mumkin bo‘lgan hamda yuk oqimlarini boshqarish va temir yo‘lda yuk tashuvchilar va boshqa transport turlarining texnik imkoniyatlarini bog‘lash uchun yuklarni bir transport turidan ikkinchi transport turiga qayta ortish va vagonlarni turib qolish vaqtini tejash

va yuklarni ortish tushirish vaqtini tejash va samarali ta'minlash, multimodal tashishlarda barcha transport turlari qatnashchilarining manfaatlarini ko'zlash hududiy muammolarni e'tiborga olib undagi muammo va kamchiliklarni bartaraf etish bilan birga sifatli eksport darajasini yaxshilaydi.

Logistik masalalarning hal qilinishida logistik markaz yuklangan vagonlarning kelishini boshqa transport turlari kelishi vaqtiga muvofiqlashtiradi. Taklif etilgan logistik markaz konsepsiyalari yaqin vaqtda ortilgan vagonlar oqimini o'tkazish bilan bog'liq muammolarni bartaraf etishga imkon beradi. Boshqa transport turlarida qayta ishlov berish imkonini va xalqaro transport yo'lklarining raqobatbardoshligini oshiradi.

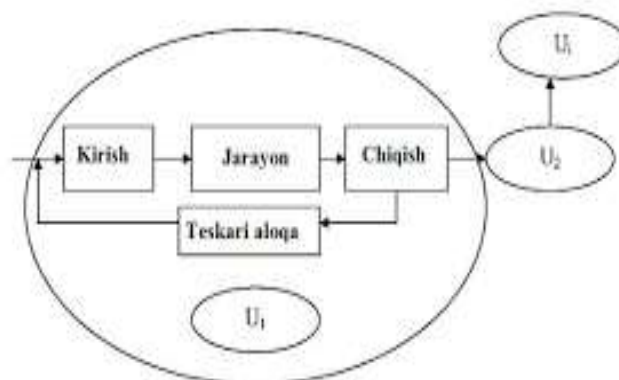
Transport logistik tizimi (TLT) samarali xizmat ko'rsatishi uchun logistik - axborot tizimi mukammal mezonlar ishlab chiqish quyidagi talablar javob berishi kerak bo'ladi, oddiqlik – logistik axborotlarga yengil va oddiy yondoshish, aniqlik – transport terminallarida joriy operatsiyalarni, buyurtmalarni bajarishdagi jarayonning o'zgarishi yuk konsolidatsiyasi haqidagi axborotlarni aniq aks ettirishi, egiluvchanlik – transport-logistik zanjirdan foydalanuvchilar va mijozlarning ma'lumotlarga bo'lgan talabini boshqara olish qobiliyati tiklash zarur. Hisobot ma'lumotlarini samarali rasmiylashtirish – ma'lumotlar kompyuter monitorlari va hisobotda qulay shaklda bo'lishi lozim.

Logistik tizimlar makro, mikro, mezo logistik tizimlarga bo'linadi va shu uch bosqich asosida eksport, import tavarlarni ishlab chiqish xamkorlar bilan aloqa tizimini yaxshilash imkonini yaratadi, Logistik tamoillar muhim vazifani bajardi.

Makrologistik tizim – mamlakatdagi savdo, transport, sanoat, vositaviy korxonalarini qamrab oluvchi materiallar oqimini boshqaruvchi yirik tizimdir. Makrologistik tizim biror bir mamlakatning aniq iqtisodiy infrastrukturasi o'zida aks ettiradi. Makrologistik tizim quyidagi ko'rsatkichlarga qarab tavsiflanadi:

- mamlakatning ma'muriy-hududiy bo'linish belgisiga ko'ra
- tuman, tumanlararo, shahar, viloyat va o'lka;
- mintaqaviy, mintaqalararo, respublika va respublikalararo;

- funksional – obyekt belgisiga ko‘ra;
- korxonalar, soha, korxonalar o‘rtasida, sohalararo, harbiy, institutsional va aloqalar tizimlarini mustaxkamlaydi.

Mikrologistik tizim makrologistik tizimning tarkibiy qismlari, tizimchalari hisoblanadi. Unga har xil ishlab chiqarish, savdo korxonalar, hududiy ishlab chiqarish majmualari kiradi. Mikrologistik tizim ichki (ishlab chiqarish ichidagi), tashqi va integratsiyalashgan turlarga bo‘linadi. Ishlab chiqarish ichidagi logistik tizimlar mahsulot ishlab chiqarishning texnologik sikli doirasida materiallar oqimini boshqarishni optimallashtiradi. Ishlab chiqarish ichidagi logistik tizimning asosiy vazifasi – yakunlanmagan ishlab chiqarish va material resurslar zaxiralarini kamaytirish, firmaning kapital aylanishini tezlashtirish, uzoq muddatli ishlab chiqarish davrini kamaytirish, material resurslar zaxira darajasini nazorat qilish va boshqarish, texnologik (sanoat) transport ishini optimallashtirishdir. Ishlab chiqarish ichidagi logistik tizim ishini optimallashtirish mezoni mahsulot tannarxini va tayyor mahsulot sifatini berilgan darajada ta‘minlash, uzoq muddatli logistik tarmoq davrni saqlaydi va minimallashtirish hisoblanadi.

Mezologistik tizimlar. Odatda davlatning xo‘jalik faoliyati makroiqtisodiyot deb yuritiladi. Bu tushuncha mustahkam iqtisodiy aloqalar bilan bog‘langan mamlakatlarning xo‘jalik faoliyatini tavsiflash uchun ishlatiladi. Oxirgi yillarda iqtisodiy rivojlanayotgan mamlakatlarda va butun jahon amaliyotida yagona logistik tizimga bog‘langan korxonalar katta guruhlaridan konglomeratlar tuzish jarayoni kuzatilmoqda. Konglomeratlar moliya – sanoat guruhlar korporatsiyasi hisoblanadi, bunda kapitallar birlashishi nazarda tutiladi. Ko‘rsatib o‘tilgan korporatsiyalar (bir mamlakatni qamrovchi) va transmilliy, ya‘ni bir nechta mamlakatlar xo‘jalik faoliyatini birlashtiruvchi bo‘lishi mumkin. Har xil darajadagi shunday konglomeratlar tashkil bo‘lish jarayoni korporativlash nomini oldi.

XULOSA

Moliyaviy kapital sohasida ham yirik xalqaro banklar birlashuvini yaratish, korporativlash jarayoni kuzatilmoqda. Bunday xo‘jalik faoliyati iqtisodiyotning o‘rta bo‘g‘ini – mezo-iqtisodiyot sohasining yaratilishiga olib keladi. Transportning barcha turlarida yuk tashish bo‘yicha avtomobil transporti (1068,2 mln. tonna) ustunlik qiladi. Quvur yo‘li transporti orqali 72,4 mln. tonna neft va gaz quyilgan, temir yo‘l transporti orqali – 68,4 mln. tonna yuk tashildi. Yuk tashish bo‘yicha eng kichik ko‘rsatkich havo transportida 13,1 ming tonna qayd qilindi.

1-rasm. Transport sohasida faoliyat ko‘rsatayotgan korxonalar va tashkilotlarning taqqoslanishi fermer va dehqon xo‘jaliklaridan tashqari

Transport turlari bo‘yicha yuk tashish va yuk aylanmasi

	2020 yil yanvar-dekabr	2021 yil yanvar-dekabr nisbatan %
Transportda tashilgan yuklar, mln.tonna	1209,0	105,6
Temir yo‘l transporti	68,4	100,8
Avtomobil transporti	1068,2	105,6
Havo transporti ming/t	13,1	49,6
Quvurlar transporti	72,4	111,2
Transport yuk aylanmasi mln/t	70560,6	105,7
Avtomobil transporti	22942,1	100,0
Havo transporti ming/t	13851,9	103,0
Quvurlar transporti	33643,2	111,4

Manba: DSQ statistik ma‘lumotlari.

umumiy yuk tashish hajmida eng yuqori ulushni avtomobil transporti – 88,3 % egallaydi, boshqa transport turlarida yuk tashish ulushi 11,7 % ga to‘g‘ri keladi.

ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Shodmonov Sayidbek Abduvayitovich., Raqamli logistikaning o‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlanishida tutgan o‘rni va ahamiyati. Namangan muhandislik-texnologiya instituti ilmiy-texnika jurnali www.nammti.uz muallif 1 2021 566-572 bet
2. Насиров И.З., Рахмонов Х.Н., Аббосов С.Ж. Результаты испытания электролизера // Universum: технические науки : электрон. научн. журн. 2021.

6(87). URL: <https://7universum.com/ru/tech/archive/item/11860> (дата обращения: 03.12.2021).

3. Саримсаков А.М., Назиров Н. Организация управления деятельности Шахриханского автовокзала с информационными технологиями // Universum: технические науки : электрон. научн. журн. 2022. 2(95). URL: <https://>

4. НАСИРОВ, И. З. ., & Аббаов С. Ж. . (2022). ВОДОРОД ИШЛАБ ЧИҚАРИШ УСУЛЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАР. *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences*, 99–103. Retrieved from <http://ijpsss.iscience.uz/index.php/ijpsss/article/view/237>

5. Насиров И.З., Аббосов С.Ж. ГЕНЕРАТОРЛАРНИНГ АВТОМОБИЛЬ КЎРСАТКИЧЛАРИГА ТАЪСИРИ // Интернаука: электрон. научн. журн. 2021. № 18(194). URL: <https://internauka.org/journal/science/internauka/194> (дата обращения: 25.11.2021).